

Cinsiyetin Gözetiminde: Futbol Taraftarlarının Kadın Hakemlere İlişkin Tutum ve Görüşleri

Sabiha Gizem ENGİN*

* Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Yozgat, Türkiye, s.gizemengin@gmail.com, 0000-0003-0898-8474

Özet: Bu araştırma, futbol taraftarlarının kadın hakemlere yönelik algı ve tutumlarını toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Ataerkil yapının hâkim olduğu futbolda, kadın hakemler sadece meslekî yeterlilik değil, aynı zamanda cinsiyet temelli önyargılar, dışlanma ve sistematik engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım ile planlanmış, en az üç yıldır aktif olarak futbol izleyen ve kadın hakemleri sahada gözlemlemiş farklı yaş, cinsiyet ve takım aidiyetine sahip toplam on taraftar ile yarı yapılandırılmış çevrim içi görüşmeler yapılmıştır. Ses kaydına alınıp yazıya dökülen görüşmeler içerik analizine tabi tutulmuş, kodlama araştırmacı ve uzman tarafından gerçekleştirilmiş ve yüksek düzeyde kodlayıcı uyumu sağlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kadın hakemler ilk izlenim ve tutumlarda çoğunlukla önyargı ve şaşkınlıkla karşılanmakta; saha içinde ve tribünde aldıkları tepkiler erkek meslektaşlarına göre daha yoğun ve cinsiyet temelli olmaktadır. Güven sorunu, otoriteyi sağlama güçlüğü, cinsiyetçi söylemler ve ayrımcı tutumlar sıkça raporlanırken, destekleyici yaklaşımlar ve olumlu değişim potansiyeli de gözlemlenmiştir. Sonuçlar, futbolda kadın hakemlerin temsiline ve toplumsal cinsiyet algısına dair derin önyargıların ve kültürel normların sürdüğünü; fakat görünürlüğü artmasıyla birlikte toplumsal farkındalığın ve pozitif dönüşümün de mümkün olduğunu göstermektedir. Çalışma, kadın hakemlerin sporun her kademesinde güçlenmesi için eğitim, yapısal reformlar ve toplumsal bilinçlendirme gereğine vurgu yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Taraftar, Hakem, Cinsiyet Faktörü

Under the Surveillance of Gender: Football Fans' Attitudes and Perceptions Toward Female Referees

Sabiha Gizem ENGİN*

* Asst. Prof, Yozgat Bozok University, Faculty of Sport Sciences, Yozgat, Türkiye, s.gizemengin@gmail.com, 0000-0003-0898-8474

Abstract: This study aims to examine football fans' perceptions and attitudes towards female referees within the framework of gender roles. In football, where patriarchal structures dominate, female referees are confronted not only with questions regarding their professional competence, but also with gender-based prejudices, marginalization, and systemic barriers. Employing a qualitative design, the research involved semi-structured online interviews with ten diverse participants—each having actively watched football for at least three years and observed female referees—across different ages, genders, and team affiliations. Phenomenological approach and content analysis were utilized in the analysis of interview data. Coding was conducted by researcher and independent expert, ensuring a high level of inter-coder agreement. The findings reveal that initial reactions and attitudes towards female referees are often marked by prejudice and surprise; the responses they receive on the field and in the stands are more intense and gendered compared to their male counterparts. Issues such as lack of trust, challenges in establishing authority, sexist discourse, and discriminatory behaviors were frequently reported, although supportive attitudes and the potential for positive change were also observed. The results indicate that deep-rooted prejudices and cultural norms regarding the representation of female referees and gender perceptions in football persist; however, increasing visibility has the potential to foster greater societal awareness and transformative progress. The study underscores the necessity for educational initiatives, structural reforms, and collective awareness-raising to empower female referees at all levels of sport.

Keywords: Football, Fan, Referee, Gender Dimension

1. GİRİŞ

Futbol, tarih boyunca ataerkil normların ve toplumsal cinsiyet rollerinin güçlü biçimde yansıtıldığı bir spor alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda hakemlik, erkek egemenliğinin en somut biçimde hissedildiği pozisyonlardan biri haline gelmiş, kadın hakemler ise sistematik dışlanma, ötekileştirme ve görünmezlik ile mücadele etmek zorunda

birakılmıştır (Eratlı Şirin & Öz, 2024; Drury vd., 2022; Hietala & Archibald, 2021). Alanyazında, futbol taraftarlarının kadın hakemlere bakışı ile erkek hakemlere bakışlarının toplumsal cinsiyet temelli önyargılar tarafından şekillendiği ve farklılaştığı sıklıkla vurgulanmaktadır (Gubby & Martin, 2025; Forbes vd., 2015). Kadın hakemlerin futbol sahasında yer alma mücadelesi, genellikle "erkek işi" olarak görülen futbolda sürekli olarak kendilerini ispatlamak ve otoritelerini kabul ettirmek zorunda kalmaları ile karakterizedir (Reid & Dallaire, 2019; Welford, 2013). Nitelik ve yetkinlikleri gölgede bırakılarak, toplumsal değerler ve cinsiyet normları üzerinden değerlendirmeye maruz kalmaları yaygındır. Taraftarların, kadın hakemlerin kararlarını cinsiyetleriyle ilişkilendirip, hataları "kadın olmalarına" bağlaması, oysa aynı hatanın erkek hakemlerde bireysel "hakem hatası" olarak görülmesi alanyazında ifade edilmektedir (Hietala & Archibald, 2021; Forbes vd., 2015).

Kadın hakemlerin, erkek hakemlere kıyasla daha yoğun sosyal baskı, cinsiyetçi söylemler ve dışlayıcı davranışlara maruz kalmaları, futbolun her seviyesinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirmektedir (Reid, 2024; Gubby & Martin, 2025; Forbes vd., 2015). Özellikle taraftarlar açısından, kadın hakemlerin hataları toplumsal cinsiyet kalıplarıyla açıklanırken, performanslarının başarıya ulaşması genellikle "istisna" olarak görülmektedir (Reid & Dallaire, 2019). Taraftarlar, kadınların "futbolun erkek normlarına aykırı" bir unsur olduğunu ve "futbolun maskülen kültürüne tehdit" olarak algılandığını belirtmektedir (Gubby & Martin, 2025; Hietala & Archibald, 2021). Bu algı, sadece bireysel değil, aynı zamanda futbol kurumlarının politikalarında ve karar alma mekanizmalarında da kendini göstermektedir (GAP, 2024). Nitekim üst düzey karşılaşmalarda kadın hakemlerin yer alamaması, yalnızca taraftar algısıyla değil, yapısal eşitsizliklerle de ilgilidir (Eratlı Şirin & Öz, 2024). Futbol taraftarlarının kadın ve erkek hakemlere bakışındaki temel farklar, yalnızca bireysel önyargılarla sınırlı değildir; bunlar, futbolun maskülenleşmiş yapısında derin toplumsal ve kültürel kodlarla desteklenen, kadınların alanı dönüştürme ve görünür olma çabası ile şekillenen dinamiklerdir (Coombs & Osborne, 2022; Welford, 2013; Theberge, 1993). Kadın hakemlerin var olma mücadelesi, sadece spor alanında değil, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin de yansımasıdır. Çünkü kadın hakemlerin futbolda görünürlüğünün artmasına rağmen hem sahada hem de tribünlerde cinsiyete dayalı önyargıların ve toplumsal normların etkisinin sürdüğü gözlemlenmektedir (Eratlı Şirin & Öz, 2024; Drury vd., 2022).

Bu çalışmanın amacı, futbol taraftarlarının kadın hakemlere yönelik algılarını ve tutumlarını derinlemesine analiz ederek, kadınların futbolda karşılaştıkları cinsiyet temelli ne tür önyargı ve engellerle karşılaştıklarının ortaya çıkarılmasıdır. Gerçekleştirilen bu araştırma, futboldaki ataerkil kalıpların kadın hakemlerin sahadaki varlığını ve otoritesini nasıl etkilediğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Hem spor hem de toplumsal düzeyde cinsiyet eşitliği bilincini artırmak ve kadınların futboldaki temsilini güçlendirecek politikalar geliştirmek için önemli bir katkı sağlayabilir.

2. KADIN HAKEMLERİN TEMSİLİ ve KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR

Kadın hakemlere yönelik taraftar algısı, çoğunlukla kadınların futbolun "erkek işi" olarak görülmesinden kaynaklanan toplumsal kabullerle şekillenmektedir (Gubby & Martin, 2025; Drury vd., 2022). Araştırmalarda, kadın hakemlerin kararlarının sahada ve tribünde erkek hakemlere göre daha fazla sorgulandığı, yetkinliklerinin cinsiyetleri üzerinden değerlendirildiği tespit edilmiştir (Forbes vd., 2015; Reid & Dallaire, 2019). Örneğin; İngiltere ve Kanada'da yapılan saha çalışmaları, kadın hakemlerin kararlarının futbol taraftarları tarafından çoğunlukla

“duygusal” veya “yetersiz” olarak algılandığını, erkek hakemler aynı hatayı yaptığında ise bunun kişisel bir hata olarak değerlendirildiğini göstermektedir (Gubby & Martin, 2025; Drury vd., 2022). Kadın hakemlerin “kendini sürekli ispatlamak zorunda bırakıldığı” ve sahadaki varlıklarının “farklılık ve yabancılık duygusu” oluşturduğu vurgulanmıştır (Forbes vd., 2015).

2.1. Taraftar Baskısı ve Cinsiyetçi Söylemler

Literatürde, kadın hakemlere yönelik taraftar tepkileri sıklıkla cinsiyetçi hakaretleri ve ayrımcı söylemleri içermektedir (Hietala & Archibald, 2021). Çalışmalar, tribünde ve sosyal medyada kadın hakemlerin “yetersiz”, “oyuna hâkim olamayan” veya “fiziksel olarak güçsüz” olarak etiketlendiğini göstermektedir (Drury vd., 2022; Coombs & Osborne, 2022). Taraftarların bir kısmı ise pozitif ayrımcılık ya da desteği savunmakta, ancak genellikle başat bakış açısı, kadın hakemliğin erkek oyununun “normlarına ters” olduğu algısıyla şekillenmektedir. Ayrıca, Türkiye’de kadın hakemlerin sayısının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Örneğin, 2019 yılında Türkiye liglerinde görev yapan yaklaşık 6750 hakemden yalnızca yaklaşık %1,2’sinin kadın olduğu belirtilmektedir (Engin vd., 2019). Ayrıca, kadın hakemlerin üst kademe maçlarda yer almaması sıklıkla karara dair “güven” eksikliği ile ilişkilendirilmektedir (Eratlı Şirin & Öz, 2024).

2.2. Taraftar Davranışları ve Toplumsal Algı

Alanyazındaki nitel araştırmalar, kadın hakemlerin taraftarlardan cinsiyetçi söylemlere ve önyargılara daha yoğun şekilde maruz kaldığını göstermektedir. Katılımcı ifadelerinde, taraftarların kadın hakemleri “göremeyeceği”, “dayanamayacağı”, “otorite kuramayacağı” gibi gerekçelerle eleştirdiği sıkça dile getirilmiştir (Engin vd., 2019). Taraftar tepkilerinin, özellikle kadın hakemlerin yönetim hatalarında cinsiyete vurgu yapma eğiliminde olduğu, benzer bir hatanın erkek hakemden gelmesi halinde ise bunun kişisel yeterlilikle ilişkilendirildiği bildirilmiştir. Bazı katılımcılar, “kadın sonuçta göremez”, “kadın ne anlayacak futbolu?” veya “kadın hakem o maçın altında ezilir” gibi yaygın söylemlerin, taraftar baskısının önemli bir boyutu olduğunu aktarmıştır (Engin vd., 2019). Kadın hakemlerin “otorite eksikliği”, “duygusallık” ve “fiziksel yetersizlik” gibi cinsiyetçi stereotiplerle karşılandığı görülmektedir (Hietala & Archibald, 2021; Forbes vd., 2015). Benzer biçimde, taraftarların özellikle erkek egemen büyük maçlarda kadın hakemlerin kararları karşısında daha fazla tepki verdiği gözlenmiştir. Kadın hakemlerin kararlarına yönelik taraftarların duyduğu “güven” sorununda halen toplumsal cinsiyet normlarının belirleyici olduğu açıktır. Taraftarlar, kadın hakemlerin yeterliliğine dair önyargılı ve cinsiyetçi yargılara sahip olma eğilimindedir (Drury vd., 2022; Engin vd., 2019).

Futbol taraftarlarının kadın hakemlere bakış açıları; temelde benzer önyargı, güvensizlik ve cinsiyetçi yaklaşımlardan beslenmektedir. Özellikle tribün baskısı ve toplumsal normlar, kadın hakemlerin futbol sahalarındaki otoritesini sorgulamakta ve tereddütlerle karşılamaktadır

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Tasarımı

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım temelli yürütülmüştür. Fenomenolojik tasarım, katılımcıların deneyimledikleri ancak üzerinde detaylı düşünülmemiş ya da paylaşılmamış algı ve olgulara odaklanır (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu bağlamda, taraftarların kadın hakemlerle ilgili yaşadıkları, gözlemledikleri ve anlam yükledikleri deneyimler fenomenolojik bakış açısıyla ortaya konacaktır. Nitel veri analizinde, katılımcıların

deneyimlerinden yola çıkarak bu deneyimlere ilişkin anlamlar ve temalar geliştirilecektir.

Çalışmada, elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, verileri kavramsal düzeye çıkarmaya ve incelenen olguları net biçimde temalar üzerinden sunmaya imkân vermektedir (Merriam & Grenier, 2019; Yin, 2018). Bulgular ağırlıklı olarak betimleyici biçimde paylaşılacak ve doğrudan katılımcı ifadeleriyle desteklenecektir. Ek olarak, saptanan temalar çerçevesinde bulgular detaylı şekilde tartışılacak ve yorumlanacaktır.

Araştırma kapsamında katılımcılara; futbol izleyicisi olarak kadın hakemlere yönelik algıları, kadın hakemlik uygulamalarına tepkileri, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkili bakış açıları ve futbolun kadın kimliğiyle kesişimi gibi konularda çeşitli sorular yöneltmiştir. Katılımcılar, bu temalar etrafında kendi görüş ve deneyimlerini ayrıntılı olarak paylaşmıştır.

3.2. Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken alan yazında mevcut güncel çalışmalar taranmış ve buna uygun kapsamlı bir soru havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan soru havuzu uzman görüşüne sunulurken kapsam ve içerik açısından değerlendirilmiştir. Uzman geribildirimine göre revizyona tabi tutulan formun nihai hali Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Görüşmelerde Kullanılan Yarı Yapılandırılmış Formundaki Sorular

No	Sorular
1	Futbol maçlarında kadın hakem gördüğünüzde aklınıza gelen ilk düşünce ya da his nedir?
2	Sizce kadın hakemler, erkek hakemlere kıyasla taraftarlardan daha farklı veya yoğun tepkiyle karşılaşıyor mu?
3	Hakemlerin saha içindeki otoritesini cinsiyetin ne kadar etkilediğini düşünüyorsunuz?
4	Kadın hakemlerin yönettiği maçlarda sahada veya tribünde dikkat ettiğiniz belirgin bir farklılık oluyor mu?
5	Tribünde ya da sosyal hayatınızda kadın hakemlerle ilgili olumlu veya olumsuz söylemlere tanık oldunuz mu?
6	Kadın hakemlerin futbol ortamında daha fazla yer almasının, futbol kültürünü veya toplumsal cinsiyet algılarını nasıl etkileyebileceğini düşünüyorsunuz?
7	Sizce kadın hakemlerin karşılaştığı en büyük zorluklar nelerdir?
8	Kadın hakemlerin sayısının artması, sizce çocuklar veya gençler üzerinde nasıl bir etki yaratır?

3.3. Araştırma Katılımcıları

Bu araştırmada, amaçlı örnekleme türlerinden biri olan kriter örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kriter örnekleme, araştırma konusuyla ilgili belirli nitelik ve deneyimlere sahip bireylerin seçilmesi esasına dayanır (Büyüköztürk vd., 2017). Araştırmanın amacına uygun olarak, katılımcıların aktif olarak futbol izleyicisi olması ve kadın hakemlerle ilgili müsabakalara tanık olmuş olmaları temel kriterler arasında yer almıştır.

Çalışma kapsamında, farklı yaş gruplarından, çeşitli futbol takımlarının taraftarı olan ve en az üç yıldır düzenli şekilde futbol maçlarını takip eden toplam on futbol taraftarı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların seçimi sırasında cinsiyet, yaş, desteklenen takım gibi özelliklerde çeşitliliğe dikkat edilmiştir. Böylece, farklı demografik özelliklere sahip taraftarların kadın hakemlerle ilgili algı ve tutumlarını daha kapsamlı biçimde değerlendirmek amaçlanmıştır.

Araştırma katılımcılarına ve görüşmelerin detaylarına ilişkin bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2. Katılımcı ve görüşmelere ilişkin detaylar

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Desteklediği Takım	Futbol İzleme Süresi (yıl)	Kadın Hakem Gözlemi	Görüşme Süresi
----------------	----------	-----	--------------------	----------------------------	---------------------	----------------

K1	Erkek	28	Galatasaray	10	Evet	32 dk
K2	Kadın	35	Beşiktaş	12	Evet	28 dk
K3	Erkek	22	Fenerbahçe	7	Evet	47 dk
K4	Erkek	30	Trabzonspor	15	Evet	34 dk
K5	Erkek	40	Ankaragücü	25	Evet	27 dk
K6	Erkek	27	Galatasaray	8	Evet	39 dk
K7	Kadın	33	Beşiktaş	14	Evet	36 dk
K8	Erkek	24	Fenerbahçe	6	Evet	29 dk
K9	Erkek	37	Trabzonspor	18	Evet	21 dk
K10	Kadın	29	Kayserispor	10	Evet	41 dk

Katılımcılar arasında 3 kadın ve 7 erkek bulunmaktadır. En genç katılımcı 22, en yaşlı katılımcı ise 40 yaşındadır. Futbol izleme süreleri minimum 6 yıl (K8) ile maksimum 25 yıl (K5) arasında sıralanmaktadır. Her katılımcı en az bir kadın hakem gözlemlemiştir. Görüşme süreleri 21 dakika (K9) ile 47 dakika (K3) arasında değişmektedir. Katılımcılar, Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe, Trabzonspor, Ankaragücü ve Kayserispor gibi farklı takımları desteklemektedir.

3.4. Veri Toplama

Araştırma kapsamında katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler, her bir katılımcıya çalışma hakkında gerekli bilgilendirme yapıldıktan ve onamları alındıktan sonra, katılımcıların açık rızasıyla ses kaydı alınarak online ortamda gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında katılımcıların yanıtlarını etkilememek amacıyla herhangi bir yönlendirme yapılmamış, katılımcıların doğal düşünce ve deneyimlerini aktarmaları teşvik edilmiştir. Tüm görüşmelerin ses kayıtları, araştırmacı tarafından daha sonra dinlenmiş ve eksiksiz biçimde yazılı metne dönüştürülmüştür. Metin haline getirilen görüşmeler araştırmacı tarafından içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmanın veri toplama süreci 20.06.2025- 30.06.2025 tarihleri arasında yürütülmüştür.

3.5. Veri Analizi

Elde edilen verilerin bütüncül bir biçimde değerlendirilmesi ve çalışmanın amacına uygun temalara ayrılması amacıyla kodlama süreci uygulanmıştır. Kodlama ve tema oluşturma işlemleri araştırmacı tarafından yürütülmüş ve daha sonra nitel veri analizinde güvenilirliği artırmak amacıyla doktora derecesine sahip bağımsız bir uzman görüşüne sunulmuştur. Kodlamalar, verilerin sistematik biçimde analiz edilmesini ve anlamlı temaların oluşturulmasını sağlamıştır. Kodlama sürecinin güvenilirliğini değerlendirmek ve iç tutarlılığı sağlamak amacıyla kodlayıcılar arası uyum oranı hesaplanmıştır. Nitel araştırma literatüründe, kodlayıcılar arası uyum oranının en az %80 olması önerilmektedir (Miles & Huberman, 1994). Bu çalışmada, kodlayıcılar arası uyum oranı %85 ile %89 arasında değişmiş ve böylece kodlamanın güvenilirliği literatürde kabul gören düzeyde sağlanmıştır.

3.6. Araştırma Etik İlkesi

Araştırmanın veri toplama aşamasına geçilmeden önce, etik onay Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 18.06.2025 tarihli ve 26/12 sayılı karar ile alınmıştır. Veri toplama sürecinde katılımcılardan gönüllü katılımlarına ilişkin sözlü beyan alınmış ve görüşme sırasında istedikleri takdirde görüşmeden çekilebilecekleri konusunda bilgilendirme yapılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın odağında yer alan futbol taraftarlarının kadın hakemler ile ilgili görüşleri ve deneyimleri sunulmaktadır. Her bir tema altında, katılımcıların ifadelerine doğrudan alıntılarla yer verilmiştir. Araştırma

bulgularına ilişkin tema ve kodlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Tema ve kodlara ilişkin detaylar

Temalar	Kodlar
İzlenimler ve Tutumlar	Pozitif, Negatif, Önyargı
Taraftar Tepkileri	Tepki, Eleştiri, Destek
Otorite	Güven Sorunu, Cinsiyet
Maç Yönetimi	Farklı Algı, Tribün Tepkisi
Söylemler	Cinsiyetçi Söylem, Destekleyici Söylem

Tema: İzlenimler ve Tutumlar

Kod: Pozitif

“Kadın hakem gördüğümde içimden ‘Ne güzel, sonunda farklı yüzler göreceğiz diyorum. Yeni bir bakış açısı getireceklerini düşünüyorum.’ (Katılımcı-3)

“Bence kadın hakemler futbolun atmosferine renk katıyor, onları görmek beni olumlu yönde etkiliyor.” (Katılımcı-9)

Kod: Negatif

“Açıkçası biraz endişeleniyorum. Futbol erkek ortamıdır, erkeklere hitap eder, erkeklerin olması gereken bir alandır. Zaten kadın futbol hakemi olması baştan hata.” (Katılımcı-5)

Kod: Önyargı

“Sahada kadın hakem olduğunda, hata yapılıncı çevremdeki insanlar ‘kadın işte’ gibi yorumlarda bulunuyor. Bu düşünceye sahip olanlar da sadece benim çevremdeki insanlar değil. Futbolun içerisinde bulunan %90’lık kesim böyle.” (Katılımcı-7)

Bu tema altında katılımcıların kadın hakemlere dair ilk izlenimleri çoğunlukla olumlu ve destekleyici olsa da bazı taraftarların ya da çevrelerinin önyargılı veya temkinli yaklaştığı gözlenmektedir.

Tema: Taraftar Tepkileri

Kod: Tepki

“Kadın hakem aman deyim bir bayrak falan kaldırmayın! Tribünlerde anında kıyametler kopuyor. Erkek bir hakem aynı kararı verse kimse bu kadar büyük tepki vermiyor.” (Katılımcı-1)

Kod: Eleştiri

“Kadın hakemler çok pozisyon atlıyor. Herkes cinsiyetine vurgu yaparak eleştiriyor ama haksız da sayılmazlar. Erkekler çok daha dikkatli ve soğukkanlı. Bu da onları daha başarılı pozisyona getiriyor.” (Katılımcı-5)

Kod: Destek

“Geçen sezon bir kadın hakem maçımıza geldi. Bizler taraftar grubu olarak onu destekleyecek tezahüratlar yaptık. Ha hataları oldu mu oldu ama erkekler hiç mi hata yapmıyor? Bu araba sürmek gibi, nasıl sürdükçe profesyonelleşıyorsun, onlar da yönettikçe öğrenecek.” (Katılımcı-2)

Bu tema altında taraftarların kadın hakemlere verdiği tepkiler arasında hem önyargılı eleştiriler hem de destekleyici tutumlar yer almaktadır ve cinsiyet üzerinden farklılaşan bir yaklaşım söz konusudur.

Tema: Otorite

Kod: Güven Sorunu

“Maçlarda kadın hakem olduğunda oyuncular da taraftarlar da hakemi daha çok sınıyor; bazen kararlarını sorgulayan bakışlar atıyoruz. Kadınlar sanki daha duygusal, daha korkak gibi geliyor bana. Doğru mu yanlış mı bilmiyorum ama sanki yöneten cinsiyet kadın olmamalı gibi” (Katılımcı-6)

Kod: Cinsiyet

“Kadınların hakemlikte otorite kurması erkeklere göre daha zor çünkü birçok insan cinsiyete odaklanıyor.” (Katılımcı-8)

Katılımcılar, kadın hakemlerin saha otoritesi kurmalarında zaman zaman güven sorunu ve cinsiyet temelli önyargıların etkili olduğunu belirtmektedir.

Tema: Maç Yönetimi

Kod: Farklı Algı

“Kadın hakem olduğunda hem tribünde hem televizyon başında izleyicilerin daha fazla dikkat ettiğini fark ediyorum, adeta her hareketini izler; değerlendirir hale geliyorlar. Çünkü bir hata arıyorlar. Kadın olunca daha çok arıyorlar” (Katılımcı-4)

Kod: Tribün Tepkisi

“Kadın hakem bir karar verdiğinde tribünde bazıları ıslık çalarken bazıları alkış tutuyor. Yani tepkiler aşırı uçlarda olabiliyor. Tabii ki bu durumda kararın hangi taraftar grubunu sevindirdiği ve kızdırdığı ile de ilgili, alkışlar her zaman destek verdiklerinden değil yani” (Katılımcı-5)

Maç yönetiminde, kadın hakem olgusunun izleyicinin algısını ve tribün tepkilerini belirgin şekilde etkilediği, dikkat ve hassasiyetin arttığı görüşü öne çıkmaktadır.

Tema: Söylemler

Kod: Cinsiyetçi Söylem

“Çevremde bazen ‘Kadından hakem mi olur?’ diyenler oluyor. Ne yazık ki hâlâ cinsiyetçi sözler bitmiş değil.” (Katılımcı-7)

Kod: Destekleyici Söylem

“Nadiren de olsa kadın hakemlere yönelik ‘İyi ki varsınız’ diyen ve onları cesaretlendiren insanları görmek güzel, bu bakış açısı gerçekten umut verici.” (Katılımcı-10)

Katılımcılar hem önyargılı hem de destekleyici söylemlere tanıklık ettiklerini belirtmiş; toplumda kadın hakemlere dair hâlâ cinsiyetçi bakışların ve buna karşı olan olumlu tepkilerin varlığını ortaya koymuştur.

TARTIŞMA

Kadın hakemler üzerine bu çalışmada tespit edilen “İzlenimler ve Tutumlar”, “Taraftar Tepkileri”, “Otorite”, “Maç Yönetimi” ve “Söylemler” temaları, ulusal ve uluslararası literatürle karşılaştırıldığında özgün bulguların evrensel örüntülerle büyük ölçüde örtüştüğünü göstermektedir.

İzlenimler ve Tutumlar teması kapsamında, kadın hakemler futbolun geleneksel cinsiyetçi yapısı içerisinde hâlâ “yeni” ve “beklenmedik” bir figür olarak algılanmaktadır. İlk izlenimlerin sıklıkla şaşkınlık ve önyargı ile örüldüğü görülmekte; bazı taraftarlar kadın hakemlere olumlu değişimlerin habercisi olarak baksa da, çoğu taraftar “kadın işi değil” gibi bir reflekslerle karşılamaktadır. Literatürde, benzer şekilde kadın hakemlerin hem saha içinde hem de tribünlerde ilk etapta ötekileştirici ve cinsiyete dayalı bir mercekten değerlendirildiği, bu algının da onların sahadaki varlığını sürekli sorgulanır hale getirdiği vurgulanmaktadır (Gubby & Martin, 2025; Baldwin & Vallance,

2016). Türkiye’de yürütülen nitel araştırmalarda da kadın hakemlerin başarılı olabilmesi için yalnızca kendi performanslarıyla değil, aynı zamanda toplumsal önyargılarla mücadele etmek zorunda kaldıkları belirtilmektedir (FemSport, 2024).

Taraftar Tepkileri bulguları, kadın hakemlerin kararlarının taraftarlar tarafından erkek meslektaşlarına kıyasla çok daha fazla eleştiriye ve abartılı tepkilere maruz kaldığını ortaya koymuştur. Eleştirilerde çoğu zaman görevdeki hakemin cinsiyeti öne çıkarken, olumlu performanslar ise sıklıkla “istisnai başarı” olarak görülmektedir. Yurt dışında yapılan araştırmalarda da benzer biçimde, yanlış karar veren erkek hakemlerin bireysel hatası öne çıkarılırken, kadın hakemlerin hataları “kadının doğası” ile açıklanmakta ve toplumsal stereotipleri yeniden üretmektedir (Santos vd., 2025; Forbes vd., 2015). Türkiye’de sosyal medyadaki cinsiyetçi dilin ve kolektif baskının, kadın hakemler üzerinde psikolojik bir engel oluşturduğu vurgulanmaktadır (Sarıkulak & Koca, 2019).

Otorite teması çerçevesinde bulgular, kadın hakemlerin sahada otorite kurmakta erkek meslektaşlarına göre daha fazla sorgulandığını ve oyuncular ile taraftarlar nezdinde daha çok sınıldığını göstermiştir. Literatürde bu durum, kadınların futbolda “meşruiyet krizi” yaşaması ve sportif liderlik rollerinin hâlâ çoğu göz için “erkeklerle ait” olarak kodlanmasıyla açıklanır (Zuo vd., 2025; Hacicaferoğlu & Gündoğdu, 2014). Ayrıca erkek oyuncuların ve antrenörlerin çoğunlukla kadın hakemlerin kararlarına itiraz etmeye daha meyilli olduğu da saptanmıştır (Santos vd., 2025). Türkiye’de ise otorite sorununun toplumsal cinsiyet kalıplarından ve erkek egemen spor kültürünün süregiden etkilerinden beslendiği ifade edilmektedir (Ünlü vd., 2022).

Maç Yönetimi bağlamında, tribün ve saha içindeki algıların kadın hakem olduğunda hassaslaştığı, özellikle tribündeki izleyicilerin kadın hakemleri daha yakından gözlediği ve kararlarını daha detaya inerek değerlendirdiği saptanmıştır. Akademik araştırmalar, kadın hakemliğinin futbol kültüründe medya ve tribün tarafından “gözetiminde” tutulduğunu, hata arama motivasyonunun arttığını göstermektedir (Castagna vd., 2018; Souchon vd., 2013). Bazı araştırmalar ise kadın hakemlerin yönettiği maçlarda erkeklere oranla daha profesyonel ve temkinli davrandığını, fakat bunun da çoğu zaman “kendini ispat” baskısından doğduğunu ortaya koymaktadır (UEFA, 2025).

Söylemler açısından, bulgularda kadın hakemlere yönelik cinsiyetçi söylemlerin ve toplumsal önyargıların hâlâ güçlü biçimde sürdüğü, nadiren ise destekleyici ve güçlendirici ifade ve tezahüratların öne çıktığı görülmektedir. Literatürde, özellikle İngiltere ve Almanya gibi ülkelerde kadın hakemlere yönelik aşağılayıcı tezahürat ve sosyal medya saldırılarının sıkça yaşandığı, kimi zaman ise federasyon ve kulüp politikalarının etkisiyle destekleyici ve teşvik edici kampanyaların da bulunduğu bildirilmektedir (Gubby & Martin, 2025; Sherratt, 2021). Türkiye’ye yönelik vaka analizlerinde ise resmi kurumların dahi doğrudan ya da örtük cinsiyetçilik uygulamalarına başvurduğu, örneğin hamilelik, giyim veya ailevi nedenler gerekçe gösterilerek hakemlik kariyerinin engellendiği tespit edilmiştir (Karadağ, 2024; Sarıkulak & Koca, 2019).

Hem Türkiye’de hem de uluslararası düzeyde kadın hakemlerin tribünler, oyuncular ve toplumsal yapı tarafından hâlâ derin cinsiyetçi önyargılar ve yoğun baskılara maruz kaldığını ve profesyonel anlamda kendilerini sürekli kanıtlamak zorunda bırakıldıkları ifade edilebilir. Buna karşılık, artan görünürlük ve model oluşturuca figürlerle birlikte kadın hakemliğe yönelik toplumsal dirençte kırılmalar başlasa da sürecin zorlu ve çok yönlü toplumsal dönüşümler gerektirdiği anlaşılmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Futbol taraftarlarının kadın hakemlere dair algı ve tutumlarının ağırlıklı olarak cinsiyet temelli önyargılar ve

toplumsal normların etkisiyle şekillendiğini ifade etmek mümkündür. Kadın hakemler, her ne kadar sahada varlık göstermeye başlasalar da hâlâ hem tribünlerde hem futbol ortamının herhangi bir alanında ötekileştirme, güven sorunu ve yıkıcı eleştirilerle karşı karşıya kalmaktadır. Pozitif örnekler ve destekleyici yaklaşımlar artmakla birlikte, cinsiyetçi söylemlerin ve kadınların otoritesiyle ilgili kuşkuların devam ettiği görülmüştür. Özellikle “kadınlar futbolun normlarına aykırı” anlayışının ve hataların cinsiyetle ilişkilendirilmesinin, toplumsal dönüşümü zorlaştıran ana faktörlerden biri olduğu söylenebilir.

Bu çerçevede, aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Futbol kültüründe toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik eğitim programları düzenlenmeli, özellikle taraftar grupları ve genç izleyiciler için farkındalık artırıcı etkinlikler yaygınlaştırılmalıdır.
- Kadın hakemlerin güçlenmesi ve mesleki gelişimleri için daha fazla rol model ve mentörlük desteği sağlanmalı, medya ve futbol kurumları tarafından kadın hakemlerin başarıları daha görünür kılınmalıdır.
- Federasyonlar ve kulüpler, kadın hakemlerin sadece sayı olarak değil aynı zamanda üst düzey müsabakalarda da etkin rol almasını sağlayacak politikalar geliştirmelidir. Kariyer ilerlemelerine yönelik yapısal engeller kaldırılmalı, hakem seçim kriterleri şeffaflandırılmalıdır.
- Cinsiyetçi söylem ve tutumlara karşı caydırıcı yaptırımlar oluşturulmalı, futbol cinsiyetçi tutumlardan arındırılmalı, hem tribün hem dijital mecralarda hakemlere karşı ayrıştırmacı davranışlara sıfır tolerans ilkesi uygulanmalıdır.
- Gelecek araştırmalar, daha geniş örneklem grupları ve farklı kültürel bağlamlarda kadın hakemliğe dair özgün deneyimleri incelenebilir.

Sonuç olarak, kadın hakemlerin futbolda görünürlüğü ve otoritesi toplumun cinsiyet eşitliği vizyonu açısından kritik bir göstergedir. Toplumsal dönüşümün sağlanabilmesi için hem yapısal hem kültürel düzeyde eş zamanlı ve kararlı adımlar atılması önem arz etmektedir.

DESTEK VE TEŞEKKÜR BEYANI

Çalışma herhangi bir kurum veya kişiden destek almamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Baldwin, C. F., & Vallance, R. (2016). Women referees' experiences officiating rugby union. *Women in Sport and Physical Activity Journal*, 24(2), 152–161. <https://doi.org/10.1123/wspaj.2015-0036>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (23. Baskı). Pegem Akademi.
- Castagna, C., Bizzini, M., D'Ottavio, S., & Póvoas, S. C. A. (2018). Sex differences in aerobic fitness in top-class soccer referees. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 32(11), 3216–3221. <https://doi.org/10.1519/JSC.0000000000002292>
- Coombs, D. S., & Osborne, A. C. (Eds.). (2022). *Routledge handbook of sport fans and fandom*. Routledge.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Drury, S., Stride, A., Fitzgerald, H., Hyett-Allen, N., Pylypiuk, L., & Whitford-Stark, J. (2022). “I'm a Referee, Not a Female Referee”: The Experiences of Women Involved in Football as Coaches and Referees. *Frontiers in Sports and Active Living*, 3, 789321. <https://doi.org/10.3389/fspor.2021.789321>

- Engin, S. G., Yüce, A., & Katırcı, H. (2019). Erkek dünyasında pembe kartlar: yeşil sahalardaki kadınların hakemliğe bakışı. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 2(1), 54–75. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3360333>
- Eratlı Şirin, Y., & Öz, G. (2024). Women football observers' experiences: a perspective from system justification and glass ceiling. *Frontiers in Psychology*, 15, 1495843. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1495843>
- FemSport. (2024). Sporun Kritik Noktasında: Kadın Hakemlerin Sesi. <https://www.femsport.net/sporun-kritik-noktasinda-kadin-hakemlerin-sesi/>
- Forbes, A., Edwards, L., & Fleming, S. (2015). 'Women can't referee': Exploring the experiences of female football officials within UK football culture. *Soccer & Society*, 16(4), 521–539. <https://doi.org/10.1080/14660970.2014.882829>
- Gender and Governance Action Platform. (2024). Women, sport and governance. IWG Insight Hub. <https://www.iwginsighthub.org/insight/women-sport-and-governance>
- Gubby, L., & Martin, S. (2025). Sexism, abuse and threatening behaviour: Experiences of women football referees in amateur and semi-professional men's football in the UK. *Sport, Education and Society*, 30(4), 443–456. <https://doi.org/10.1080/13573322.2024.2324376>
- Hacıcaferoglu, S., & Gündoğdu, C. (2014). Surveying the exposure level of intimidation (mobbing) behaviours of the football referees. *Journal of Physical Education and Sport*, 14(1), 120. <https://doi.org/10.7752/jpes.2014.01019>
- Hietala, B., & Archibald, J. G. (2021). Barriers to female officials in sports. *ACPA College Students Educators International*.
- Karadağ, Y. (2024). MHK'den hakeme hamilelik engeli! Nar Şiddete Karşı Medya. <https://narsiddetekarsimedya.com/mhkden-hakeme-hamilelik-engeli/>
- Merriam, S. B., & Grenier, R. S. (2019). *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis* (2nd ed.). Jossey-Bass.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage Publications.
- Reid, K., & Dallaire, C. (2019). Because There Are So Few of Us": The Marginalization of Female Soccer Referees in Ontario, Canada. *Women in Sport & Physical Activity Journal*, 27(1), 12–19. <https://doi.org/10.1123/wspaj.2017-0031>
- Santos, S. S., Bezerra, P., Martins, S. R., Lima, R. F., & Silva, B. (2025). Career development in Women Football Refereeing: an exploratory study in Portugal and Spain. *Retos: nuevas tendencias en educación física, deporte y recreación*, (63), 398–409.
- Sarikulak, İ., & Koca, C. (2019). Futbol taraftarlığı alanında kadınları marjinalleştiren doxalar. *Journal of Sport Sciences Research*, 4(2), 246–263. <https://doi.org/10.25307/jssr.633413>
- Sherratt, N. (2021). Inequality in refereeing – Gender. *The Third Team*. <https://thethirdteam.co.uk/inequality-in-refereeing-gender/>
- Souchon, N., Livingstone, A. G., & Maio, G. R. (2013). The influence of referees' expertise, gender, motivation, and time constraints on decisional bias against women. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 35(6), 585–599. <https://doi.org/10.1123/jsep.35.6.585>
- Theberge, N. (1993). The construction of gender in sport: Women, coaching, and the naturalization of difference. *Social Problems*, 40(3), 301–313. <https://doi.org/10.2307/3096881>
- UEFA. (2025). How Women's EURO referees are raising the bar. <https://www.uefa.com/womenseuro/news/029b-1e4191a91636-37b2d39c805a-1000--how-women-s-euro-referees-are-raising-the-bar/>
- Ünlü, S., Varna, E., & Ünlü, M. (2022). Türkiye'de kadın taraftar olmak. *İstanbul Aydın Üniversitesi Haber Ajansı*. <https://iaha.aydin.edu.tr/turkiyede-kadin-taraftar-olmak/>
- Welford, J. (2013). Tokenism, ties and talking too quietly: women's experiences in non-playing football roles. In *Women's Football in the UK* (pp. 43–59). Routledge.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6th ed.). SAGE Publications.
- Zuo, Y., Liu, X., Sun, F., Yang, Y., & Tong, Y. (2025). Differences between male and female referees in adjudicating male soccer matches. *Journal of Human Sport and Exercise*, 20(3), 1046–1055. <https://doi.org/10.55860/3j4c8w25>